

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

КОТУСЕНКО О. Ю.

У 2017–2018 навчальному році вивчення української мови здійснюватиметься за такими програмами:

- у **5–9 класах** за навчальною програмою: Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2013 (зі змінами, затвердженими наказом МОН від 07.06.2017 № 804 (електронний ресурс: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>);
- у **10–11 класах** — за навчальними програмами, затвердженими наказом МОН від 28.10.2010 № 1021, крім рівня стандарту; **рівень стандарту зі змінами**, затвердженими наказом Міністерства від 14.07.2016 № 826. Програми розміщені на офіційному сайті МОН за **посиланням**: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>.

Звертаємо увагу, що в 2017 році навчальну програму з української мови для 5–9 класів модернізовано згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим у 2011 році, та з метою наскрізного впровадження механізму реалізації завдань компетентнісного підходу в навчанні української мови в контексті положень «Нової української школи».

У зв'язку із цим розроблено новий формат пояснювальної записки до програми, де визначено ієрархію цілей навчання, зазначено мету базової середньої освіти, уточнено предметну мету. Відповідно до поставлених цілей навчання української мови і стратегій модернізації освіти в Україні конкретизовано завдання навчального предмета.

Внесено зміни до структури програми: мовну та мовленнєву змістові лінії синхронізовано: у мовленнєвій подано усні та письмові види роботи з використанням паралельно виучуваного на аспектичних уроках теоретичного матеріалу. У переліку очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів виділено знанневий, діяльнісний і ціннісний складники.

З метою уникнення дублювань вилучено рубрики «Внутрішньопредметні зв'язки», «Міжпредметні зв'язки», «Культура мовлення». Спрощено формулювання тем мовної та мовленнєвої змістових ліній, зокрема мовленнєво-знавчих понять.

Творчим роботам надано виразно практичного спрямування. Крім обов'язкових видів творчих робіт, до навчальної програми включено рекомендовані, право вибору яких надано вчителю. Серед рекомендованих видів робіт учитель може обрати ті, які вважає найбільш корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень у відповідності до інтересів і потреб кожного класу.

Окрім того, з метою удосконалення програми внесено такі зміни:

- вилучено деякі види творчих робіт (відгук про відповідь товариша в 5 класі, повідомлення на лінгвістичну тему e-ranok.com.ua в 6 класі),

- переказ тексту наукового стилю та відповідь на уроці в науковому стилі в 5 класі, вибірковий переказ тексту наукового стилю в 6, 9 класах);
- додано у якості обов'язкового такий сучасний вид роботи, як есе (розмірковування в довільній формі);
  - осучаснено перелік запропонованих до вивчення ділових паперів (вилучено автобіографію, протокол, витяг із протоколу; розписку в 7 класі замінено на звіт про виконану роботу, план роботи перенесено із 6 у 8 клас);
  - перерозподілено в мовній змістовій лінії навчальні години на повторення вивченого в попередніх класах (указано перед окремими розділами);
  - змінено послідовність тем мовної змістової лінії в 5 класі для оптимізації їх відповідно до вікових особливостей учнів;
  - замінено в 5 класі тему «Частини мови» на «Текст. Речення. Слово» в розділі «Повторення вивченого в початкових класах»;
  - вилучено з програми 5 класу теми «Види речень за метою висловлення та інтонацією» (які вивчені в початковій школі), «Стилі мовлення»;
  - перенесено тему «Правопис слів іншомовного походження» з 5 до 6 класу, розвантажено тему «Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків» у 5 класі з метою оптимізації та уникнення повторів.

Зазначасмо, що вказаний у навчальній програмі розподіл годин між розділами вважається орієнтовним. У разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також послідовність вивчення розділів.

З метою уникнення перевантаження учнів, для об'єктивного оцінювання їхніх навчальних досягнень **пропонуємо зняти з фронтальних видів контрольних робіт аудіювання та читання мовчки, залишивши тільки навчальні види цих робіт.**

Зазначені зміни також є початком до поступового переформатування видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання мовчки) до вимог Програми міжнародного оцінювання учнів — PISA, що оцінює читацьку грамотність учнів, визначає здатність особи до широкого розуміння тексту, пошуку нової інформації, осмислення й оцінювання змісту та форми тексту тощо.

Звертаємо увагу **на змінену кількість фронтальних** та індивідуальних видів контрольних робіт з української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання.

Фронтально оцінюються диктант, письмовий переказ і письмовий твір (навчальні чи контрольні види робіт), мовні знання й уміння, запис яких здійснюється на сторінці класного журналу «Зміст уроку».

Індивідуально оцінюються *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) і *читання вголос*. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку, проте визначають окрему колонку без дати на сторінці класного журналу «Облік навчальних досягнень». У I семестрі проводять оцінювання 2 видів мовленнєвої діяльності (**усний переказ, діалог**). У II семестрі — оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності, як **усний твір і читання вголос**, що здійснюється в 5–9 класах.

Результати оцінювання *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) і *читання вголос* **протягом семестру** виставляють в колонку без дати й ураховують у **семестрову оцінку**.

Повторне оцінювання із зазначених видів мовленнєвої діяльності не проводять.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань, визначених учителем (тести, диктант тощо) залежно від змісту матеріалу, що вивчається.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольних робіт, а за семестр — **на основі тематичного оцінювання та результатів оцінювання певного виду діяльності: *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) або *читання вголос*.**

Фронтальні види контрольних робіт

Форми контролю	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	4	4	4	4	3	3	2	2	2	2
Письмо: переказ твір	1 –	1 1	1 –	1 1	1 –	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1
Правопис: диктант	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Фронтальні види контрольних робіт (10–11 класи) (рівень стандарту, академічний рівень)

Форми контролю	10		11	
	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	2	2	2	2
Письмо: переказ твір	1 1	1 –	1 1	1 –
Правопис: диктант	1	1	1	1

Фронтальні види контрольних робіт 10–11 класи (філологічний напрям: профіль — українська філологія)

Форми контролю	10		11	
	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	3	3	3	3
Письмо: переказ твір	1 1	1 1	1 1	1 1
Правопис: диктант	1	1	1	1

У таблицях зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Оцінка за контрольний твір з української мови та переказ є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють в колонці з датою написання роботи (надпис у колонці «Твір», «Переказ (усний/робота)»).

Акцентуємо увагу на проблемних питаннях, що виникають під час оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови:

допущені позиційні помилки (чергування *y-v, i-й*) визначаються як орфографічні (під час перевірки власних висловлень ЗНО це уніфіковано);

у разі відсутності учня на одному зі спарених уроків під час написання контрольного твору, переказу рекомендуємо давати йому індивідуальне завдання, визначене вчителем. Зазначене завдання виконується учнем під час уроку.

Кількість робочих зошитів з української мови за класами:

- 5–9 класи — по два зошити;
- 10–11 класи — по одному зошиту.

Для контрольних робіт з української мови в усіх класах використовують по одному зошиту.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 12 балів щомісяця протягом семестру і вважається поточною оцінкою, що зараховується до найближчої тематичної. Під час перевірки зошитів ураховується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, уміння правильно оформити роботи.

У разі відсутності учня на уроці протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати *н/о* (нема оцінки).

Під час підготовки до уроків радимо вчителям використовувати періодичні фахові видання: журнали «Дивослово», «Українська мова і література в школі», «Українська мова і література в школах України», газету «Українська мова та література».

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

5–9 КЛАСИ

Пояснювальна записка

Програма відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392), ідеї концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

Мета базової загальної середньої освіти — розвиток і соціалізація особистості учнів, формування їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

e-ranok.com.ua

Випускник основної школи — це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти; виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності; має уявлення про світобудову, бережно *ставиться* до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Мета навчання української мови в школі (предметна) — формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Відповідно до поставленої мети головними **завданнями** навчання української мови в основній школі є:

- виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу й людства загалом;
- формування в школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування з дотриманням норм українського етикету;
- ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- формування вмій розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх з погляду нормативності, відповідності ситуації та сфери спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, використовувати її в самостійно створених висловленнях різних типів, стилів і жанрів.
- Визнання компетентісного підходу провідним у навчанні передбачає формування не лише предметної, а й ключових компетентностей, зміщення акцентів зі знанневого на діяльнісний освітній результат. З огляду на суть зазначеного підходу, знання мають бути інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування особистого життя. Тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на корисність, потрібність його за межами школи.

Скорочення обсягу теоретичного матеріалу на користь практичної діяльності збільшує можливості для формування предметних і ключових компетентностей. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності сформульовано в термінах компетентісного підходу: **знаннєвий компонент** — *учень/учениця називає, формулює, записує, наводить приклади* тощо; **діяльнісний** — *учень/учениця розпізнає, розрізняє, описує, аналізує, порівнює, планує, застосовує* тощо; **ціннісний** — *учень/учениця усвідомлює, критично ставиться, оцінює, обґрунтовує, робить висновки, висловлює судження* тощо.